

THEODOR GRIGORIU – FILE DE MEMORIE VIE

(Grigore Constantinescu – 22 aprilie 2016)

Pentru mine, prima întâlnire cu maestrul Theodor Grigoriu, deși a trecut mai bine de jumătate de secol, mi-a rămas deosebit de clară în memorie. Imaginea limpede a amintirii și-a făcut un loc anume în inimă. Eram pe la sfârșitul studiilor de la Conservator, începusem practica publicistică la Revista Muzica, făceam primele cronici și articole, sfătuit de J.V. Pandelescu. Între timp studiam analiza muzicală sub îndrumarea dirijorului Constantin Bugeanu, directorul Orchestrei Cinematografiei, prieten și colaborator cu Theodor Grigoriu, căruia îi înregistrase coloana sonoră la filmul **Codin**, regizat de Henri Colpi. Văzându-mă interesat să realizez articole la Revista Muzica, redactorul șef, dr. Vasile Tomescu, mi-a propus să scriu o analiză referitoare la o lucrare recent scrisă de Theodor Grigoriu, **Concertul pentru dublă orchestră de cameră și oboi**. Cum mă antrenasem în asemenea preocupări, lucrând cu maestrul meu, am preluat partitura, începând studiul, de la detalii spre întreg, ascultând totodată înregistrarea partituri efectuată de Iosif Conta. Era însă foarte util, în același timp, să am o convorbire cu compozitorul. Theodor Grigoriu a acceptat vizita mea la el acasă. La începutul anilor '60, locuia într-o garsonieră dintr-un bloc, la Piața Amzei. M-am prezentat la Theodor Grigoriu la ora convenită telefonic și, după ce m-a primit în casă, s-a uitat țintă la mine, cu o privire scrutătoare, amuzată totodată, spunându-mi fără ocol: „Dar pe cine mi-a trimis Vasile Tomescu? Credeam să a ales pentru lucrarea mea un profesionist... nu un tinerel!”. După primele momente, în care fiecare a căutat o replică potrivită momentului, am început să convorbim, lucrurile s-au mai limpezit, compozitorul a ascultat opiniile mele privind structura Concertului. Mai mult, convins că mă descurc, a început să adauge detalii de formă, orchestrație, expresie. Pot să spun, cu oarecare lipsă de modestie, că ne-am despărțit ca două bune cunoștințe, poate, așa cum s-a adeverit mai târziu, prieteni. Eu îi promiteam că va lectura analiza, înainte de a fi predată tiparului. Să spun că a fost mulțumit? Cred – credeam – că da. Dovada vine din faptul că ceea ce am scris atunci se află în paginile Revistei.

A trecut ceva timp, ne-am revăzut într-un moment dat la Festivalul filmului românesc de la Mamaia, într-o vară. Mă mai cunoștea? Da, a venit în preajma mea și s-a arătat foarte binevoitor, cu atât mai mult cu cât eu eram împreună cu profesorul meu, Constantin Bugeanu. Apoi, am fost în apropierea lui când a venit în România marele dirijor Ionel Perlea. Mai târziu, când artistul a trecut de pragul vieții, aveam să aflu că fuseseră buni prieteni, Theodor Grigoriu fiind cel care trebuia să se ocupe de moștenirea muzicală, componistică a lui Perlea.

Era apoi prin anii '70, când eu îmi făceam documentarea pentru monografia Tudor Ciortea. Răsfoiam corespondența, note, însemnări puse la dispoziție de soția compozitorului. Printre documentele de corespondență am găsit o ilustrată primită de pe litoral, care m-a interesat, fiind semnată când Theodor Grigoriu de-abia venise din Uniunea Sovietică, unde studiasse cu Aram Hacıaturian. Obținuse primul său succes componistic cu **Dans tătar**, care urmase **Suita teatrală în stil clasic**. Tonul scrisorii era cam același, asemănător cu modul meu de a mă adresa lui; îmi părea că diferența de vârstă și experiență era egală, între el și Ciortea, ca și între mine și Grigoriu.

Odată cu trecerea anilor, la începutul deceniului '90, relația între noi avea să se modifice iar timpul să ne apropie. Cronicile mele la primele sale audiții, cum ar fi **Vis Cosmic**, **Canti per Europa**, **Tristia**, **Melodie infinită**, mai timpuria creație a **Variațiunilor simfonice pe un cântec de Anton**

Pann schițate demult cu Hacıaturian, menținuseră simpatia dintâi a artistului pentru condeiul meu. Mai ales că, prin comportamentul său, știa să-și întrețină evolutiv prietenii, ferindu-se prudent de adversități. A fost surprins aflând că am pus temelii Festivalului Național și Concursului de Interpretare a Liedului „Ionel Perlea”. Precedentele, în legătură cu Perlea, au contribuit substanțial la modul în care s-a interesat de organizare, de personajele care răspundeau de acest eveniment, la Centrul Cultural din Slobozia – printre ei poetul Șerban Codrin – și, nu în ultimul rând, cei care ne invitau în satul natal al Maestrului, Ograda.

Întrevederile noastre și-au schimbat convingător conținutul. Îi plăcea să stea de vorbă cu soția mea și cu mine, povestind multe fapte și întâmplări ale vieții sale, necunoscute nouă. Așa am aflat de numeroase peregrinări, călătorii prin străinătate, în Europa, peste Ocean, despre cei pe care îi cunoscuse cu diferite prilejuri. Părerile sale, oameni, artiști, locuri subiecte, dezvăluiau numeroase aspecte. Mai apropiat de el, observasem cum se dovedea rezistent la pierderi sufletești, cum fusese moartea primei sale soții Trudi; era sensibil la suferințele fizice, depășind cu greu accidente de sănătate din timpul revoluției din '90, suportând cu dificultate insomniile ce-i dădeau ocol în nopți de veghe. Mi-a spus odată că somnul se apropia de el, numai după ceasuri de lectură, încântat fiind că putea evita medicamentele. Dar, în același timp, avea capacitatea de a lega și întreține cu generozitate și eleganță noi relații, una dintre cele mai interesante fiind, cum gândeam, cea cu poetul Șerban Codrin care, mai apoi, avea să-i ofere textele sale pentru cele trei cicluri de haikai.

Gândind la moștenirea sentimentală a personalității lui Theodor Grigoriu, mă impresionează evoluția complexă a schimburilor noastre de idei, mult modificate comparativ cu primele decenii; perioada ultimului sfert de veac evoluase pozitiv, în dimensiuni de normalitate care, și azi, mă emoționează. Îi datorez Maestrului această schimbare, căci de la domnia sa provine apropierea caldă și sentimentală, bazată de gânduri comune, schimburi de impresii, creșterea unor necesare întraajutorări reciproce. Obișnuia să se intereseze de sănătatea mea, cum dorm, ce mănânc... ca un membru de familie. Nu se ferea să-mi spună ce gândește despre cei de aproape, despre cei mai îndepărtați. Avea, cum simțeam, o încredere de fond în mine. Ar trebui să scot din sîpetul amintirilor, tonul convorbirilor de acum, cele mai apropiate. Ironic, observator uneori sarcastic, alteori cu nuanțe poetice, se apropia de momentele confesive care, de la un timp la altul, dădeau impresia că le prețuiește mai mult. Nu îi uit glasul, cald, ușor cântat, cu schimbări de tempo, de la rar și meditativ, la nuanțat și mai repezit. Nu favoriza nicicând, orice cunoștință, nici întâmplarea. Se înconjura de favoriții muzicii sale. Uneori se oprea asupra unui gând, mijeau ochii, privea departe, părea că se retrăgea într-o anume singurătate. Apoi devenea din nou animat, când îi zărea pe Bianca și Remus Manoleanu, interpreții săi preferați, devenea din nou volubil.

Mă gândesc la momentul în care Biroul de Muzicologie al Uniunii Compozitorilor mi-a cerut o opinie avizată pentru volumul meu **Lecturi și convorbiri cu muzică**. Acum aproape douăzeci de ani. Cu multă bunăvoință a acceptat să scrie o astfel de recomandare. M-a chemat la el să vorbim, să știe dacă sunt mulțumit de opinia sa. Era chiar nerăbdător să-mi citească. Privesc și acum, în gând, pagina ce îi poartă semnătura, cu o grafie cvasi-artistică, cu cuvinte alese ce îmi dăruiau cele mai bune opinii. Am fost atât de impresionat încât am păstrat, pentru a fi editată, pe comperta volumului, această postfață. Eram încântat de precizarea viitorului acestui volum, impresie care s-a verificat prin opinia „rezervată” a colegilor mei, prin evitarea recomandării lucrării pentru Premiul Academiei... O experiență adesea trăită și de Theodor Grigoriu.

Comentam împreună fiecare ediție a Concursului și Festivalului „Ionel Perlea”, păstram fiecare – teaurizam în parte – impresiile, fiecare sfat. La Slobozia, în fiecare lună de mai, mă bucuram de plimbări în orele libere, când depăna gânduri și amintiri, unele dăruite cu mare prietenie. Iar în București, dacă nu erau astfel de drumeaguri, locul era luat de convorbirile telefonice. Poate, uneori, răspunsurile mele aveau virtuți consolatoare când, odată cu creșterea vârstei, satisfacțiile sale, în viața Uniunii Compozitorilor, erau mai rare iar unele replici lipsite de bunăvoință, ale colegilor tineri, precum Mihai Cosma și alții, în scopul îndepărtării de viața obștei, îl întristau. Dacă asistam împreună la prezentarea unor piese, prime audiții, îmi solicita opinia. Când însă nu putea ajunge la concert, din cauze de sănătate, îmi telefona așteptând să-i relatez în detaliu efectul muzicii sale, modul în care fusese redată, felul în care reacționase auditoriul.

Trebuie spus că nu au fost puține momentele în care a așteptat reușita, fie că era vorba de apariția unor discuri și înregistrări fie, din ce în ce mai rar, audiția muzicii sale în sala de concert. Mai rar, însemna lipsă de bunăvoință din partea organizatorilor, chiar dacă ideile sale erau extrem de noi și valabile, așa cum fusese ciclul celor **Patru Anotimpuri (anotimpuri românești)** pentru vioară, răspuns peste secole la capodoperele vivaldiene, sau prezența reîncărcată expresiv a viorii lui Sherban Lupu, cântând în formulă orchestrală muzica **Impresiilor din copilărie** de George Enescu. Îmi telefona entuziasmat când primea din Anglia veștile de editare a unor discuri cu muzica sa. Alteori convorbirile era dezolante, datorită persistenței insomniilor, gândurilor triste, întâlnirilor cu „oameni care au fost”, precum Vladimir Cosma, care trecuse cu oarecare indiferență pe lângă el, când vizitase Bucureștiul. Solilocviile Maestrului îmi dădeau de gândit, căci impresia nevoii de idei și cuvinte consolatoare devenea din ce în ce mai pregnantă.

Îmi rememorez și acum felul în care răspundea la telefon cu o voce pasivă, fără culoare, până în momentul în care își recunoștea interlocutorul. Conversația devenea atunci vivace, era interesat de ce faci, povestea despre ceea ce face sau „va face”. Mai ales ce proiecte avea. Am vorbit mult despre ultima sa carte, **Vă rog, reveniți, dragi Maeștri** la care a lucrat mai recent, publicând volumul după sfatul meu, la Editura Didactică și Pedagogică, în 2012. Recursul la memorie este o valoroasă și temeinică idee a autorului, magistral demonstrată în paginile scrise la senectute. O semnificativă satisfacție i-a fost oferită și de ecoul creației sale, peste hotare. Mai mult, acest ecou continua ansamblul de lucrări enesciene care ilustraseră în Europa sau America admirația necondiționată a sa față de marele artist. Merită menționate, în acest sens, realizarea măiestrită a versiunilor orchestrale pentru **Cântecele pe versuri de Clement Marot, Impresiile din copilărie, Piesa polifonică** ca și propria lucrare, **Omagiu lui Enescu**. Piesele au devenit, după plecarea sa, document discografic prin intermediul proiectului **Fundației Theodor Grigoriu**.

Deși el însuși simțea tristețea uitării, manifestată în ansamblul vieții muzicale românești, interesul lui Theodor Grigoriu, pentru cultura țării sale nu a încetat să-i anime gândirea și proiectele. Mi-a povestit, în ultimele luni de viață, despre planul compunerii unei ample simfonii, plan asupra căruia începuse să-și îndrepte atenția. Mai mult, compozitorul începuse, ignorând neodihna, lucrul, deși se silea să învingă neajunsurile crescânde ale sănătății sale. Toate amintirile mele, din care am relatat câteva crâmpie, se opresc la această imagine virtuală a compozitorului privind partitura Simfoniei la care lucra. Există aici, simbolic înfățișate, chipul și personalitatea artistului creator care a plecat în veșnicie compunând muzică.